

Auðjöfnun eða auðsköpun?

Eftir Bjarna Benediktsson.

(Grein úr afmælisriti Heimdallar, útg. á 10 ára afmæli félagsins, 16. febr. 1937).

Ágreiningerinn um það, hvernig því takmarki verði náð, að auka sem mest hagsæld sem flestra, kemur meðal annars fram í því, hvort meiri áherzlu beri að leggja á auðjöfnunina eða auðsköpunina.

Jafnaðarmenn og þeirra fylgifiskar leggja megináherzluna á hið fyrrnefnda. Þeir telja höfuð-böl efnahagsskipunar nútímans það, að einstökum mönnum hafi gefizt færi á að raka saman fé, sem til er orðið fyrir strit fjöldans og tilheyri því að réttu lagi honum, en ekki einstökum gróðamönnum. Til þess að koma í veg fyrir þetta, vilja jafnaðarmenn láta ríkisvaldið skerast í leikinn, fyrst til þess að jafna hinn fyrri efnahagsmismun með sköttum og öðru slíku, og síðan til að koma í veg fyrir, að slíkur efnahagsmismunur skapist aftur með því að ríkið taki í sínar hendur framleiðslu og fjármál og sjái um, að enginn beri skarðan hlut frá borði.

Sjálfstæðismenn vilja aftur á móti ekki fallast á,

að þetta sé höfuðatriðið. Þeir álíta miklu mikilvægara að stuðlað sé að því, að auðsköpunin sé sem mest. Einkum telja þeir þetta mikilsvert vegna þess, að við búum í landi, sem enn er að miklu leyti ónumið og ekki verður hagnýtt til fulls, nema allri orku sé beitt í því skyni. Þeir benda og á þá staðreynd, að þegar nýtt auðmagn skapazt, þá verður það ekki einungis eiganda þess til góðs heldur einnig fjölmörgum öðrum, sem fyrir þær sakir fá atvinnu. Með því að marg reynt er, að öruggasta leiðin til auðsköpunar er einstaklingsframtakið, telja því Sjálfstæðismenn mjög óhyggilegt að hefta það um of. Þessi afstaða þeirra byggist ekki á sérstakri umhyggju fyrir fáum „auðmönnum“, heldur hinu, að einmitt með þess móti verði hagsæld sem flestra bezt náð. Sjálfstæðismenn telja því, að ríkið gæti yfirleitt bezt skyldu sinnar til að verða sem flestum að gagni, með því að hefta ekki framleiðslu- og efnahagsstarfsemi borgaranna. Á hinn bóginn viðurkenna þeir fúslega, að ríkið eigi á ýmsan hátt að hlaupa undir bagga með einstaklingunum um meiri-háttar framkvæmdir. Þá vilja þeir og, að með hlutdeildarfyrirkomulagi og öðrum slíkum ráðum sé komið í veg fyrir, að hlutur manna verði um of misjafn.

Síðustu árin hefir ríkinu verið stjórnað eftir meginreglum jafnaðarmanna. Sleitulaust hefir verið unnið að því, að jafna kjör manna með ótrúlega háum sköttum, verðjöfnun og öðru slíku. Jafnframt hefir ríkið tekið í sínar hendur umráð yfir nær allri framleiðslu landsmanna, yfir innflutningi og útflutningi.

ingi, gjaldeyri og öðru því, sem efnahagsafkoman er undir komin. Um árangurinn af þessum ráðstöfumum þarf ekki að fjölyrða. Sívaxandi eynd og fátækt um land allt eru hverju einasta mannsbarni svo kunn, að engum tjáir í móti að mæla.

Trúin á heimskuna er samt svo mikil, að nýlega lét einn forustumaður jafnaðarmanna sér það um munn fara, að „dásamlegt“ væri, hvernig jafnaðarmenn hefðu ráðið fram úr aðsteðjandi vandræðum. Rökin fyrir því líkri fullyrðingu sem þessari eru þó ekki, að ástandið sé nú viðundandi, heldur er hinu haldið fram, að ef Sjálfstæðismenn hefðu farið með stjórn lansins, hefði því vegnað ennþá ver.

Nú er það svo, að Sjálfstæðismenn hafa ekki farið með stjórnina um alllangt skeið, svo að fullnægjandi samanburður er ekki til. Hitt getur engum blandast hugur um, að hagur landsins var miklu betri á síðustu stjórnarárum Sjálfstæðismanna, 1924—1927, en hann er nú. En því er svarað svo, að þá hafi allar aðstæður verið allt aðrar en þær nú eru. Þó að þetta sé ekki nema að nokkru leyti rétt, má benda á önnur dæmi, er sýna hið sama, og skal á eitt þeirra dregið hér.

Öll þessi ár hafa Sjálfstæðismenn farið með völdin hér í Reykjavíkurbæ. Í stjórn hans hefir því stjórnarstefnu Sjálfstæðismanna ætíð gætt, þó að hitt verði að hafa í huga, að bæjarstjórn er seld undir vald ríkisstjórnarinnar, svo að hin fyrrnefnda getur ekki nema að litlu leyti bætt úr vandræðum þeim, sem af aðgerðum hinnar síðarnefndu stafa.

Stjórn Reykjavíkurbæjar hefir ætíð gætt þess,

að þrengja ekki um of hag einstaklinganna. Hún hefir ekki álitíð það hlutverk sitt að taka upp atvinnurekstur í kappi við einstaklingana. Þvert á mót hefir hún viljað skapa einstaklingunum nýja möguleika til atvinnurekstrar. Möguleika, sem öllum stæðu opnir, og þeir dugmestu hagnýttu sér, sjálfum sér og öðrum til góðs.

Af framkvæmdum bæjarins frá fyrri árum, sem hafa komist á fyrir forgöngu Sjálfstæðismanna eða þeirra, sem síðar urðu forustumenn þeirra, eru vitanlega veigamestar *höfnin*, *rafmagnsveitan* og *vatnsveitan*. Þarf ekki að fjölyrða um þýðingu þessara mannvirkja fyrir bæjarbúa og atvinnurekstur þeirra.

Frá síðari árum má nefna *ræktun bæjarlandsins*. Þar er um stórvirki bæjar og einstaklinga að ræða, sem furðu sjaldan er minnst á, en nú er verið að reyna að leggja í auðn með fávíslegum „jöfnunarlögum“.

Frá síðustu árum ber helst að nefna *Sogsvirkjunina*. Hún er stórfelldasta framkvæmdin af opinberri hálfu, sem gerð hefir verið til að draga úr atvinnuleysinu á þessum krepputímum. En jafnframt mun hún skapa stórbætta aðstöðu til ýmiskonar iðnaðar, og er þar enn eitt dæmi þess, hvernig Sjálfstæðismenn opna mönnum nýjar leiðir til auðsköpunar. En þess að sýnilegt sé, að það sé nokkrum til tjóns. Mun iðnaðinum með þessu skapaður ólíkt tryggari grundvöllur en með innflutningshöftunum, sem jafnaðarmenn telja vera öruggasta vígi hans.

Mjög svipuðu máli gegnir um *hitaveituna*, sem

hinir svo kölluðu „vinstri flokkar“ hafa til skamms tíma beinlínis barizt á móti, en Sjálfstæðismenn eru nú að láta undirbúa af kappi.

Svona mætti lengi telja aðgerðir Sjálfstæðismanna í bæjarstjórn og sýna, að þær miða allar að því að greiða fyrir einstaklingnum, en ekki hefta dug hans og framtak.

Árangurinn af þessari stjórnarstefnu er sá, að hvergi á landinu er betri efnahagsafkoma en einmitt í Reykjavík og hvergi vill fólkið frekar vera en hér. Er þetta því merkilegra, sem skattasvipu ríkisins hefir hvergi verið beitt hranalegar en einmitt gagnvart Reykvíkingum. Og sérstök stund sýnist vera lögð á það af hálfu ríkisvaldsins, að beita afskiptum þess af atvinnumálum þannig, að stoðirnar undan atvinnulífi bæjarins hrynji. Að þetta hefir ekki tekið enn, er ekki hvað sízt að þaka á annan bóginn starfi bæjarstjórnarinnar til auðsköpunar en á hinn bóginn því, að hún hefir eftirlátið einstaklingunum að hagnýta sér þá möguleka, sem við þessa auðsköpun hennar urðu til.

En það er ekki eingöngu svo, að hagur borgara Reykjavíkur sé enn sem komið er betri en hagur annara landsmanna, heldur hitt, að hagur bæjar-sjóðs er tiltölulega miklu betri en annara kaupstaða, og a. m. k. langflestra hreppsfélaga á landinu. Væri þó synd ð segja, að ekki hafi verið af hálfu ríkisstjórnarinnar gerðar tilraunir til að binda bæjar-sjóði Reykjavíkur þá bagga, að hann gæti ekki undir risið. Einna þyngsti bagginn, sem á Reykjavíkurbæ hefir verið lagður, er þannig fátækraframfærið. En

það er að verulegu leyti þannig til komið, að bærinn verður að taka við framfærslu þeirra, sem flosna upp úr atvinnu sinni eða enga atvinnu fá, vegna aðgerða ríkisstjórnarinnar. Undir þessu öllu hefir bæjarfélagið þó enn getað staðið, og m. a. haldið uppi hlutfallslega meiri atvinnubótavinnu en ráðgert er af Alþingi, að kaupstaðirnir hafi. Má einnig í þessu sambandi minna á, að námskeiðin og vinnan fyrir atvinnulausa unglínga var tekin upp af bæjarstjórn fyrir atbeina fulltrúa ungra Sjálfstæðismanna, og mun þetta enn vera helzta tilraunin, sem gerð hefir verið hér á landi, til að milda þetta ból, að því er æskulýðinn varðar.

Þó að Sjálfstæðismenn í bæjarstjórn hafi að visu ætíð verið tryggir fylgismenn einstaklingsfram-taksins, kemur það þannig í ljós, að einmitt þess vegna hefir bæjarstjórnin verið fær um að gera meira af opinberri hálfu til að draga úr yfirstandandi vandræðum, en nokkur stofnun önnur hérlend.

Reynslan hefir jafnan verið talin ólygnust, og hér sker hún greinilega úr um það, hver stjórnarstefnun mun vera hollari.

Áður fyrri var hægt að ginna ýsma til fylgis við jafnaðarmenn með hinum gullnu loforðum, er þeir gáfu. Nú horfir málið öðru vísi við, því að staðreyndirnar hafa gert loforð þeirra að marklausu hjali. Þeir æskumenn, sem vilja framgang þjóðarinnar og aukinn þroska hennar, efnalegan og andlegan, geta nú orðið ekki verið í vafa um, hvern flokk þeir eigi að skipa.

Skilyrði þessa er þó, að nógu mörgum verði kunn-

ar staðreyndirnar, og að því þurfa ungir Sjálfstæðismenn að stuðla, til þess að sigur Sjálfstæðisstefunnar verði öruggur.